

Стужук Ю. П.¹

(0000-0002-1139-1970)

Шпура М. І., кандидат військових наук, старший науковий співробітник²

(0000-0002-3350-6003)

¹ – 43-тя окрема артилерійська бригада імені гетьмана Тараса Грясила;

² – Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

Співробітництво України з НАТО: історична ретроспектива та сучасність

Резюме. Стаття є дослідженням співробітництва України з НАТО. Повномасштабна війна Російської Федерації значно вплинула і ще більше активізувала відносини між Україною і НАТО. Подальше поглиблення співпраці з НАТО сприятиме проведенню демократичних реформ в Україні та реформуванню сектору безпеки і оборони та оборонно-промислового комплексу нашої держави за стандартами НАТО.

Ключові слова: Північноатлантичний альянс; стратегічне партнерство; агресія Російської Федерації; повномасштабна війна; національна безпека.

Постановка проблеми. Відносини України з НАТО мають стратегічне значення для забезпечення миру та безпеки в євроатлантичній зоні. Обґрунтування необхідності тісної співпраці між Україною та НАТО є важливим для забезпечення фундаментальних прав і свобод осіб, формування вітчизняного законодавства у дусі європейських принципів, утвердження належної і якісної інтеграційної політики тощо. Потреба України у військовому партнерстві з іншими країнами зросла після широкомасштабного вторгнення Російської Федерації (РФ) в нашу країну. За період повномасштабної війни Збройні Сили України стали в рази сильнішими, стрімко переходять на стандарти НАТО, освоїли та ефективно застосовують проти російських окупантів найрізноманітніші зразки західних озброєнь.

Сучасні україно-натовські відносини є пріоритетним національним інтересом у зовнішньополітичній діяльності країни, відіграють значну роль у посиленні її обороноздатності, складають надважливу складову новітньої архітектури загальноєвропейської безпеки та збереження миру і стабільності у Європі, а відтак – у світі. У майбутньому співпраця України з НАТО має тривати, адже Україна отримує багато переваг не тільки в безпеково-оборонному, але й у соціально-економічному аспектах. Саме тому, дослідження питань співробітництва України і НАТО є досить важливим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській історичній науці інтерес до вивчення різноманітних аспектів діяльності НАТО, зокрема відносин з Україною, виправданий і закономірний. Серед

узагальнюючих досліджень із вивчення еволюції зовнішньої політики України в контексті євроатлантичної інтеграції вирізняються студії В. Горбуліна [1], Я. Грицака [2], А. Зленка [3], О. Сивака [4], Л. Гайдукова [5], О. Ковальнової [6], Ю. Щербака [7], Ю. Макара [8], Є. Марчука [9] С. Жильцова [10] та ін. Утім, залишається малодослідженим сучасний стан співробітництва України з НАТО під час повномасштабного вторгнення РФ на територію України, що і зумовлює актуальність обраної тематики.

Мета статті полягає у комплексному та всебічному дослідженні співробітництва України з НАТО в умовах російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу. Співпраця з НАТО формувалась як пріоритетний напрям у системі міжнародних зв'язків України. У динаміці пошуків шляхів забезпечення національної безпеки у нових геополітичних умовах молода незалежна держава не могла не скористатися можливістю мати надійну опору міжнародних структур. Найбільш успішною воєнно-політичною організацією була і в сучасних умовах залишається НАТО. Історія співпраці України з НАТО свідчить, що процес їх воєнно-політичних відносин характеризувався послідовним поглибленням взаємодії, і це дає змогу розглядати цей процес поетапно. Більшість експертів виділяють такі етапи [11]: становлення відносин (1991–1996 рр.); формування особливого партнерства (1997–2002 рр.); поглиблення і активізація співробітництва (2002–2004 рр.);

інтенсифікований діалог між Україною і НАТО (2005–2009 рр.);

прагматичне співробітництво (2010–2013 рр.);

посилена співпраця з подальшою інтеграцією (2014 – по теперішній час).

Історія відносин України з НАТО розпочалася ще на початку 90-х років ХХ ст. після здобуття незалежності. Правове підґрунтя співробітництва України та НАТО закладалося наприкінці ХХ ст., фактично зразу після відновлення незалежності держави. З погляду юриспруденції співпраця України і НАТО розпочата 8 лютого 1994 року, коли Україна підписала рамковий документ програми НАТО “Партнерство заради миру”. Незабаром, 9 липня 1997 року під час Мадридського саміту НАТО очільники країн – членів НАТО та Президент України Кучма підписали “Хартію про особливе партнерство між Україною та НАТО” [12].

“Партнерство заради миру” (ПЗМ) – програма практичного двостороннього співробітництва між окремими країнами-партнерами та НАТО, завдяки якій ці країни можуть розвивати відносини з Альянсом, самостійно визначаючи власні пріоритети для співробітництва. Суть програми ПЗМ полягає у партнерстві між окремою країною-партнером і НАТО, що формується на індивідуальній основі, згідно з індивідуальними потребами цієї країни, та реалізується спільно у такому форматі, який обирає уряд кожної з країн-учасниць [14].

Рамковий документ програми НАТО ПЗМ (1994) та “Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО” (1997) дали змогу Україні досягнути якісно нового рівня співпраці з НАТО, що трансформувалося у конкретні дії. Так, упродовж 1994–1999 рр. проведено понад 600 заходів у межах програми ПЗМ, до яких залучалися близько 5000 українських представників. На різноманітних курсах НАТО пройшли підготовку понад 800 представників України, а в миротворчих операціях під егідою НАТО (IFOR, SFOR, KFOR) взяли участь понад 6000 українських військових [15].

У 2002 р. було прийнято Стратегію України щодо НАТО, в якій було проголошено курс на повноправне членство в НАТО. У цьому році незадовго до Празького саміту НАТО Україна наблизилася до наступного кроку на шляху набуття членства в НАТО, а саме отримання Плану дій заради членства (ПДЧ). Але непослідовність політики з боку України щодо співпраці з НАТО завадила

досягненню успіху. Представники НАТО наголошували, що в Україні неодмінно мають бути проведені реформи в політичній, економічній та воєнній сфері, має бути зміцнене демократію, верховенство права та свободу слова. У Законі України “Про основи національної безпеки України” від 2003 р. основними напрямками державної політики з питань національної безпеки України було визначено поглиблення співпраці з НАТО з метою набуття членства у цій організації. У 2005 р. було прийнято Указ Президента України “Про воєнну доктрину України”, де знайшли своє відображення оборонні аспекти євроатлантичної інтеграції нашої держави. 21 квітня 2005 року у Вільнюсі під час засідання Комісії Україна-НАТО, було схвалено “інтенсифікований діалог між Україною і НАТО”, який став черговим кроком на шляху підготовки держави до членства в Альянсі [13].

27 грудня 2005 року Президентом України підписано Указ “Про рішення РНБО України” від 25 листопада 2005 року “Про невідкладні заходи щодо дальшого розвитку відносин України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО)” [16]. Пріоритетом діяльності Кабінету Міністрів стало забезпечення реалізації політики співробітництва з НАТО та досягнення критеріїв членства. Майбутні члени НАТО мають відповідати базовим принципам, втіленим у Вашингтонському договорі, таким як демократія, свобода особи та іншим відповідним положенням, викладеним у преамбулі до Вашингтонського договору. Від країн-претендентів очікується, що вони будуть:

вирішувати міжнародні суперечки мирним шляхом;

демонструвати відданість принципам верховенства права та прав людини;

вирішувати мирним шляхом міжетнічні конфлікти і зовнішні територіальні суперечки, спірні питання внутрішньої юрисдикції, відповідно до принципів ОБСЄ та з метою прагнення до встановлення добросусідських відносин;

встановлювати належний демократичний та цивільний контроль над своїми збройними силами;

утримуватися від загрози силою чи застосування сили будь-яким чином, що не відповідає цілям ООН;

сприяти розвитку мирних та дружніх міжнародних відносин шляхом зміцнення

своїх вільних інституцій та завдяки сприянню зміцненню стабільності й благополуччя;

продовжувати надавати цілковиту підтримку та брати участь у роботі Ради євроатлантичного партнерства, в програмі “Партнерство заради миру” та розвитку співробітництва з країнами-партнерами, що не є членами НАТО;

демонструвати відданість справі зміцнення стабільності та благополуччя через дотримання принципів економічної свободи, соціальної справедливості та відповідальності за охорону довкілля;

робити свій внесок військового характеру в колективну оборону та у виконання нових завдань, що постають перед Альянсом, а також будуть готові взяти на себе зобов'язання щодо поступового удосконалення своєї обороноздатності;

належним чином брати участь у роботі установ НАТО;

прагнути до здійснення стандартизації та досягнення оперативної сумісності;

створювати через національну програму необхідну структуру з питань планування та виконання таких оборонних бюджетів, які б відповідали визначеним пріоритетам у сфері оборони та передбачали б відповідні схеми навчання для ознайомлення персоналу з існуючими в НАТО практикою та процедурами з метою підготовки до можливої в майбутньому участі в роботі структур Альянсу;

знайомитися з належними правовими механізмами та угодами, якими керується НАТО для забезпечення співробітництва в своїй структурі та формальним юридичним процесом, що передусе членству [17].

Кабінет Міністрів України мав утворити постійно діючий орган з питань підготовки до вступу в НАТО. Ставилося завдання розроблення державної програми інтеграції військово-промислового комплексу в євроатлантичний простір, забезпечення інформаційної діяльності серед громадськості тощо.

13 березня 2006 року видано Указ Президент України “Про Національну систему координації співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору” [18]. Впроваджувався інститут національних координаторів співробітництва з НАТО щодо напрямків діяльності уряду. Важливим нормативно-правовим актом став Указ Президента від 12 лютого 2007 року “Про Стратегію національної безпеки України” [19]. Ним затверджувалася Стратегія національної

безпеки України. Визначалися принципи, цілі, завдання і механізми захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави. Наступним кроком на цьому шляху був Цільовий план Україна – НАТО на 2009 рік [20]. Проголошувалося, що одним з основних зовнішньополітичних пріоритетів України є європейська та євроатлантична інтеграція. Передбачалося проведення експертних консультацій високого рівня та консультацій спільних робочих груп з питань воєнної реформи, планування дій на випадок надзвичайної ситуації цивільного характеру, оборонно-технічного співробітництва в межах роботи Комісії Україна – НАТО.

Суттєвих змін зазнали двосторонні відносини України та НАТО в роки президентства Януковича. Явно проросійський вектор у зовнішній політиці тогочасної української влади практично нівелював багаторічну роботу зі зближення Альянсу та України. У цей період нереалізованими залишилися чимало законодавчих ініціатив, покликаних на гармонізацію двосторонніх відносин. Зокрема це: Укази Президента України “Про виклики та загрози національній безпеці України у 2011 році” від 10 грудня 2010 року та “Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності оборонно-промислового комплексу України” від 28 грудня 2010 року Незважаючи на зовнішньополітичну діяльність тогочасного Кисва, представники НАТО об'єктивно оцінювали практичний внесок України в операції з підтримання миру та безпеки під егідою Альянсу [21].

Відносини України з НАТО набули нових масштабів і темпів після подій Євромайдану та обрання президентом України П. Порошенка. Уже у грудні 2014 року Верховна Рада України підтримала законопроект про відмову від позаблокового статусу [22]. Відтоді співпраця значно активізувалася й набула нових форм.

Унаслідок конфлікту на Сході України, співробітництво з НАТО значно активізувалося і 2015 р. характеризувався активним діалогом. Візит в Україну генерального секретаря НАТО Єнса Столтенберга в 2015 р. був знаковим, оскільки під час цього була підписана Спільна заява щодо посилення оборонного та технічного співробітництва України із НАТО. Даний документ визначає головні напрями співпраці й спрямований на підвищення сумісності в сфері озброєння та надання дорадчої допомоги у питаннях реформування оборонно-

промислового комплексу та ефективного забезпечення ним потреб безпеки і оборони держави [23].

Одним з найбільш важливих підсумків практичної взаємодії України та НАТО у 2016 р. стало завершення Комплексного огляду сектору безпеки і оборони, схвалення Концепції розвитку сектору безпеки і оборони та Стратегічного оборонного бюлетеня України, розробленого за підтримки експертів Альянсу. Так, відповідно до Указу Президента України від 6 червня 2016 року № 240/2016, введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони від 20 травня 2016 року “Про Стратегічний оборонний бюлетень України” (“Дорожня карта оборонної реформи в Україні”) [24].

У червні 2017 року Верховна Рада України ухвалила закон, яким знову відновила один із наріжних каменів зовнішньої й безпекової політики, зробивши вступ країни до НАТО стратегічним зовнішньополітичним пріоритетом, а 7 лютого 2019 року набуття членства в альянсі було закріплено в Конституції України [25].

У річній національній програмі – 2020, було визначені такі пріоритети: досягнення відповідності критеріям членства в НАТО, переведення сектору безпеки й оборони України на стандарти НАТО і зміцнення демократичного цивільного контролю [26]. 12 червня 2020 року за рішенням Північноатлантичної ради НАТО Україну було визнано партнером з розширеними можливостями. Цей статус став частиною ініціативи НАТО з оперативної сумісності з партнерами, покликаної підтримувати і поглиблювати співробітництво між членами Альянсу і партнерами, які роблять значні внески в операції і місії на чолі з НАТО. Будучи партнером НАТО, Україна надає свої війська для участі в операціях і навчаннях Альянсу, а також до складу Сил реагування НАТО [27].

З 12 червня 2020 року Україна є однією з шести країн, які мають статус партнера НАТО в рамках Ініціативи оперативної сумісності партнерства. Ці країни здійснюють особливо вагомий внесок до операцій під егідою НАТО та інших завдань Альянсу. “... Цей статус надає країні розширені можливості для діалогу та співпраці з державами – членами Альянсу” [28].

У вересні 2020 р. Президент України Володимир Зеленський ухвалив нову Стратегію національної безпеки України, яка забезпечує основу для поглиблення особливого

партнерства між Україною і НАТО з метою набуття країною членства в Альянсі [29].

24 лютого 2022 року РФ розпочала повномасштабне вторгнення на територію України. Від початку повномасштабного вторгнення як НАТО, так і держави – члени Альянсу надають Україні допомогу на безпрецедентному рівні [30].

Під час Мадридського Саміту, що відбувся 28–30 червня 2022 року на тлі повномасштабного військового вторгнення РФ в Україну, та у якому взяв участь Президент України В. Зеленський у форматі відеозвернення, союзниками було:

переглянуто Комплексний пакет допомоги (КПД) для України, що націлений на коротко-, середньо- та довгострокову підтримку Української держави, включно з її переходом від зброї радянських часів на сучасні зразки та покращення взаємосумісності з НАТО;

ухвалено надання Україні оборонної (нелетальної) та гуманітарної допомоги, яка надається нашій державі на підставі її запитів через Трастовий фонд НАТО у рамках КПД та через Євроатлантичний координаційний центр реагування на катастрофи.

Інформування громадськості про співробітництво України з НАТО здійснюється на підставі відповідної Концепції та річних планів заходів. У серпні 2021 року Указом Президента України була введена в дію Стратегія комунікації державної політики євроатлантичної інтеграції України на період до 2025 р. З початком повномасштабного військового вторгнення РФ в Україну НАТО стала майданчиком для обговорення та сприяння новому формату забезпечення оборонної підтримки України шляхом створення Контактної групи під проводом США, так званого формату “Рамштайн” (за назвою Бази Повітряних сил США “Рамштайн” в Європі, де 27 квітня 2022 року відбулося перше засідання Групи), що наразі об’єднує вже близько 50 країн [30].

Держави – члени НАТО істотно збільшили двосторонню підтримку і надають ще більше зброї і техніки, щоб Україна була в змозі реалізувати своє право на самооборону, закріплене у Статуті Організації Об’єднаних Націй. Держави – члени Альянсу також виділяють вагому фінансову допомогу і забезпечують гуманітарну підтримку, зокрема, приймаючи українських біженців в усіх країнах Альянсу. Вони вирішили активізувати і продовжувати надання допомоги Україні – скільки це буде необхідно для забезпечення її

перемоги [29]. Варто зазначити, що держави – члени НАТО вже надали Україні зброї на 40 мільярдів доларів, і ще більше планується надати [31].

Протягом останніх років десятки іноземних радників та інструкторів передають ЗС України міжнародний досвід, надаючи змогу уникнути можливих помилок на складному шляху реформ. За їхньою допомогою наша армія суттєво просунулася на напрямі виконання завдання з трансформації системи об'єднаного керівництва сил оборони та управління Збройними Силами України. Відповідно до затверджених планів короткострокового та поточного планування продовжені терміни діяльності іноземних тренувальних місій США, Литви, Канади, Великої Британії та інших країн-партнерів. В умовах воєнного стану особливістю спільної діяльності України зі структурами Євroatлантичного альянсу є співробітництво переважно за межами України. На сьогодні підрозділи та військові фахівці проходять підготовку у відповідних навчально-тренувальних центрах і закладах військової освіти, виконують певні бойові завдання із залученням до системи професійної військової освіти іноземних інструкторів-викладачів. Пріоритетом є практична підготовка за військово-технічним та військовим напрямом щодо освоєння та особливостей використання у бойових умовах сучасного озброєння та військової техніки, яка надається Україні країнами – членами НАТО, зокрема у межах запровадження ленд-лізу (програма постачання США зброї, боєприпасів та інших матеріальних ресурсів). Збагачені бойовим досвідом Альянсу військові фахівці повертаються на батьківщину та передають його іншим військовослужбовцям і структурним підрозділам ЗС України. Подібна система, як свідчать результати її впровадження в бойову діяльність військ, є ефективною, сприяє підвищенню їх бойової та спеціальної спроможності, здатності виконувати певні завдання в умовах реальної обстановки та наявного ресурсного забезпечення [32].

Досить важливим кроком на шляху до НАТО стало підписання 30 вересня 2022 року заявки на вступ до НАТО у пришвидшеному порядку [33].

Верховна Рада України на засіданні ухвалила закон про ратифікацію меморандуму про домовленість між урядом України та НАТО щодо співробітництва з питань консультацій, управління, зв'язку, розвідки,

спостереження та рекогносцировки в межах програми НАТО ПЗМ від 16 листопада 2022 року № 2741-IX, яким ратифіковано вказаний Меморандум, вчинений 17 січня 2022 року у Брюсселі.

Сторони визначили такі напрями співробітництва:

у короткостроковій перспективі:

підтримка впровадження сучасних інформаційних технологій, комунікаційних сервісів (електронне передавання повідомлень, відеотелеконференції, IP-телефонія, вебсервіси, послуги збереження інформації і загального доступу до неї), а також протоколів та обробки даних у системі управління військами Збройних Сил України;

підтримка в оцінюванні та запровадженні базових і функціональних служб, а також інформаційних технологій для обробки даних та їх відображення в системі управління військами Збройних Сил України;

підтримка у придбанні комунікаційних та інформаційних сервісів згідно з напрямами співробітництва, зазначеними у цьому Меморандумі, для Збройних Сил України, керуючись принципами та правилами закупівель товарів і послуг НАТО.

у середньостроковій перспективі:

допомога у визначенні потреб України для покращення її спроможностей в оборонному, оперативному та логістичному плануванні;

визначення і підтримка потреб України щодо підготовки, особливо в аспекті комплексних завдань модернізації та досягнення взаємосумісності систем зв'язку та інформації [34].

Доведено, що в сучасних умовах одним з найбільш важливих завдань державного будівництва України є формування потужного оборонного потенціалу та створення ефективного сектору безпеки і оборони держави [35].

Посилення практичної взаємодії з Альянсом створюватиме об'єктивні передумови для подальшого просування перспектив успішної протидії агресії РФ та послаблюватиме ефективність кроків Росії з недопущення приєднання України до НАТО. Аналіз форматів взаємодії НАТО та України дає можливість розробити практичні рекомендації щодо співробітництва нашої держави з НАТО в умовах російської агресії. Пріоритетними напрямами співпраці України та НАТО в сучасних військово-політичних умовах можна визначити:

1. Подальше наповнення практичним змістом статусу України як члена Програми розширеного партнерства. Спрямування всіх наявних розвідувальних та контррозвідувальних спроможностей Альянсу на підтримку України. Зазначене передбачає як питання безпосередньої військової сфери, так і питання більш широкого військово-політичного призначення, пов'язаних з протидією країні-агресору.

2. Створення спільних цільових робочих груп в рамках НАТО з протидії РФ, зокрема за кордоном на основі апаратів військових аташе. Подібними цільовими робочими групами могли б стати об'єднання зусиль України, Польщі, Великої Британії, США з ідентифікації та боротьби з російськими активними заходами, спрямованими на поширення впливу РФ як у Європі, так і в інших регіонах, зокрема Близького Сходу, Азійсько-Тихоокеанському регіону, Африці.

3. Реформа та перезавантаження оборонно-промислового комплексу України з його приведенням до виробництва сучасного озброєння та військової техніки за західними стандартами.

4. Продовження реформування всього комплексу сектору безпеки і оборони України.

5. Активізація програм підготовки особового складу Збройних Сил та інших органів сектору безпеки і оборони у відповідних закладах країн Альянсу. Реалізація зазначених складових сприятиме наближенню до НАТО та навченості персоналу сил оборони України, а також може поступово зняти питання стосовно ненадання Україні окремих зразків озброєння та військової техніки, посиляючись на невміння особового складу ним керувати та обслуговувати.

6. Опрацювання можливих шляхів залучення України до новоствореного “трансатлантичного технологічного акселератора”, у тому числі як перспективного напрямку нарощування власного потенціалу військових аспектів застосування технологій штучного інтелекту.

7. Продовження поглибленої співпраці з НАТО щодо проведення спільних військових навчань, особливо в контексті набутого бойового досвіду Збройних Сил України [36].

Висновки. Отже, започаткування відносин з Альянсом відбулося відразу після здобуття Україною незалежності у 1991 р. через приєднання до Ради північноатлантичного співробітництва. Співпраця України з НАТО базується на достатньо ґрунтовній правовій базі.

Починаючи з 2014 р., в умовах російсько-української війни українською владою у військово-політичній сфері здійснено серію практичних заходів, які сприяли ефективній протидії російській агресії. В умовах повномасштабної війни, розв'язаною РФ у лютому 2022 року, Україні вдалось значно розширити міжнародне співробітництво в оборонній сфері.

На сучасному етапі розвитку відносин НАТО надає першорядного значення підтримці всеосяжних перетворень у галузі безпеки і оборони в Україні. Ці реформи мають вирішальне значення для розвитку України. Російська агресія змінила чинну архітектуру безпеки, змусила переглянути стратегії та оборонні плани у Європі, а також бачення майбутнього безпекового порядку, тож подальші взаємини України і НАТО можуть стати одними з ключових для підтримання стабільності в трансатлантичному регіоні.

Подальші дослідження за цією тематикою доцільно зосередити на питаннях розгляду ключових аспектів щодо посилення стратегічного партнерства України і НАТО на багатосторонньому рівні. Поглиблення співпраці з НАТО забезпечить демократичний розвиток України й зміцнить її здатність забезпечувати власну оборону, що особливо важливо в умовах протистояння повномасштабної агресії РФ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Горбулін В. Національна безпека України та міжнародна безпека // Політична думка. 1997. № 1. С.76–88.
2. Грицак Я. Подолати минуле. Глобальна історія України. Київ : Портал, 2021. 432 с.
3. Зеленко В. Зовнішня політика України: від романтизму до прагматизму: виступи. Промови. Інтерв'ю. Статті / упоряд. К. П. Єлісєєв. Київ : Преса України, 2001. 370 с.
4. Сивак О. В. Формування та здійснення зовнішньої політики України (1990–1999 рр.) : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04. Київ, 2000. 208 с.
5. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980–2000 рр.) : підручник / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський та ін. Київ : Либідь, 2001. 622 с.
6. Ковальова О. О. Стратегії євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. 340 с.
7. Щербак Ю. М. Україна: виклик і вибір: Перспективи України в глобалізованому світі XXI ст. Київ : Дух і Літера, 2003. 578 с.

8. Макар Ю. І. Зовнішня політика України: наміри та реалії // Україна – Європа – Світ. 2008. Вип. 1. С. 189–198.
9. Марчук Є. К. На шляху до НАТО / ред.-уклад. Б. В. Клименко. Київ : Київ-Париж-Дакар, 2016. 608 с.
10. Жильцов С. С. Эволюция внешней политики Украины: современный этап (1991–2013 гг.) // Науковий вісник Дипломатичної академії України. Вип. 20 (2). 2013. С. 13–23.
11. Дерікот О. Ю., Клименко В. С., Козинець І. П. Співробітництво збройних сил України з НАТО: досвід минулого та перспектива на майбутнє // Воєнно-історичний вісник. 2019. № 2 (32). С. 127–143.
12. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору: Міжнародний документ від 09.07.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text (дата звернення: 05.12.2022).
13. Комісія Україна-НАТО 2005 р. URL: <http://ukrainenato.mfa.gov.ua/ua/ukrainenato/commission> (дата звернення: 06.12.2022).
14. Співробітництво Україна – НАТО у рамках програми “Партнерство заради миру та безпеки”. URL: <https://nato.mfa.gov.ua/ua/ukrainenato/Partnership> (дата звернення: 05.12.2022).
15. Поляков Л. Співпраця Україна — НАТО: про що йде мова? URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/den-planeti/spivprasya-ukrayina-nato-pro-shcho-yde-tova> (дата звернення: 06.12.2022).
16. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 листопада 2005 року “Про невідкладні заходи щодо дальшого розвитку відносин України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО)” : Указ Президента України від 27.12.2005 р. № 1861/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861/2005> (дата звернення: 07.12.2022).
17. Критерії вступу України до НАТО. Блоги БДМУ. 20.09.2018. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/6929-kriterii-vstupu-ukraini-do-nato/> (дата звернення: 07.12.2022).
18. Про Національну систему координації співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору : Указ Президента України від 13.03.2006 р. №215/2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215/2006> (дата звернення: 07.12.2022).
19. Стратегія національної безпеки України “Україна у світі, що змінюється” : затв. Указом Президента України від 12.02.2007 р. № 105. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105/2007> (дата звернення: 07.12.2022).
20. Цільовий план Україна – НАТО на 2009 рік : додаток до Указу Президента України від 02.03.2009 р. №116/2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/2009> (дата звернення: 08.12.2022).
21. Половник П. М. Міжнародна співпраця Україна – НАТО в умовах російсько-української війни: нормативно-правова база // Військово-науковий вісник. 2022. С. 98–114.
22. Україна відмовилася від позаблокового статусу // Українська правда. 23 грудня 2014 р. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/12/23/7052990/> (дата звернення: 08.12.2022).
23. Особливе партнерство України з НАТО. URL: <http://gov.ua/ua/about-ukraine/internationalorganizations/> (дата звернення: 08.12.2022).
24. Про Стратегічний оборонний бюлетень України (втратив чинність) : Рішення РНБО від 20.05.2016 р. : введено в дію Указом Президента України від 17.09.2021 р. № 473/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0006525-16#Text> (дата звернення: 09.12.2022).
25. Алексієв Л., Алексієв М. Трансформація відносин України та НАТО в 1991–2019 рр.: історичний аспект // Український історичний журнал. 2020. № 1. С. 126–142.
26. Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2020 рік : Указ Президента України від 26.05.2020 р. № 203/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203/2020#Text> (дата звернення: 09.12.2022).
27. Александров О. С. Україна – НАТО: нові умови та реалії співробітництва : аналіт. доп. / упорядн. В. М. Бегма, Н. Г. Діденко, О. О. Резнікова ; за заг. ред. О. В. Литвиненка. Київ : НІСД, 2011. 56 с.
28. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року “Про Стратегію національної безпеки України” : Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 09.12.2022).
29. Відносини з Україною. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm (дата звернення: 09.12.2022).
30. Європейська та євроатлантична інтеграція. URL: https://www.adm-km.gov.ua/?page_id=32953 (дата звернення: 09.12.2022).
31. Блінкен: Країни НАТО й партнери надали Україні зброї на \$40 мільярдів – ще більше вже у дорозі // Укрінформ. 30.11.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3625072-blinken-kraini-nato-j-partneri-nadali-ukraini-zbroi-na-40-milardiv-se-bilse-vze-u-dorozi.html> (дата звернення: 09.12.2022).
32. Зельницький А., Заболотний О., Васильєв О., Корнієнко В. Особливості формування військового кадрового потенціалу Збройних Сил України із залученням іноземних інструкторів-викладачів // Військова освіта. 2022. С. 71–84.
33. Ми робимо свій визначальний крок, підписуючи заявку України на вступ у пришивдшеному порядку до НАТО – звернення Президента Володимира Зеленського // President.gov.ua. 30.09.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/mi-robimo-svij-viznachalnij-krok-pidpisuyuchi-zayavku-ukrayi-78173> (дата звернення: 10.12.2022).

34. Україна і НАТО узгодили програму “Партнерство заради миру” // LexInform. 16.11.2022. URL: <https://lexinform.com.ua/zakonodavstvo/ukrayina-i-nato-uzgodyly-programu-partnerstvo-zarady-myru/> (дата звернення: 10.12.2022).
35. Вівчар О. І., Муравська Ю. Є., Гевко В. Л. Практичні контексти національної безпеки на умовах партнерства: позитивні екстерналії та ефективність забезпечення // Вісник Хмельницького національного університету. 2022. № 1. С. 7–11.
36. Перепелиця Г. М. Роль НАТО в урегулюванні міжнародних конфліктів у сучасних умовах // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2022. С. 16–19.

Стаття надійшла до редакційної колегії 02.01.2023

Ukraine’s cooperation with NATO: historical retrospective and the present

Annotation

Ukraine’s relations with NATO are of strategic importance for ensuring peace and security in the Euro-Atlantic area. Justification of the need for close cooperation between Ukraine and NATO is important for ensuring fundamental rights and freedoms of individuals, shaping domestic legislation in the spirit of European principles, establishing a proper and high-quality integration policy, etc. Modern Ukrainian-NATO relations are a priority national interest in the country’s foreign policy, play a significant role in strengthening its defense capabilities, and constitute a crucial component of the newest architecture of pan-European security and preservation of peace and stability in Europe and, consequently, in the world.

The purpose of the article is to provide a comprehensive and in-depth study of Ukraine’s cooperation with NATO in the context of the Russian-Ukrainian war.

Relations with the Alliance began immediately after Ukraine gained independence in 1991 by joining the North Atlantic Cooperation Council. Ukraine’s cooperation with NATO is based on a solid legal framework. Since 2014, in the context of the Russian-Ukrainian war, the Ukrainian authorities have taken a series of practical measures in the military and political sphere that have contributed to effective counteraction to Russian aggression. In the context of the full-scale war unleashed by the RF in February 2022, Ukraine managed to significantly expand international cooperation in the defense sector.

At the current stage of the relationship, NATO attaches paramount importance to supporting comprehensive security and defense reforms in Ukraine. These reforms are crucial for Ukraine’s development. Russia’s aggression has changed the current security architecture, forced a review of strategies and defense plans in Europe, as well as visions of the future security order, and the future relationship between Ukraine and NATO may become one of the key ones for maintaining stability in the transatlantic region.

Keywords: North Atlantic Alliance; strategic partnership; aggression of the Russian Federation; full-scale war; national security.